

SLOVENIJA.

List 21.

V torek 4. Kimovca

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petek. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za pol leta 3 gold. in $\frac{1}{2}$, za ene kvarte 1 gold. in 45 kr. Za celoletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odračtuje še $\frac{1}{2}$ gold. Za po pošti pošiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za ene kvarte 2 gold.

Slovenske šole.

Njih potrebe.

Kar je nas iz pretečenega stoletja, ali pa v prvih desetkah tekočega rojenih, le s žalostjo se oziramo in spominjemo na leta svoje mladosti, ki smo jih po šolah živeli. Kako smo si morali glave beliti — prvič z nemškimi — in kmalo potle z latinskimi besedami in rečmi! v maternim jeziku pa nismo nobenega uka slišali! Tako so nas pregnali do slednjih šol. Bogoslovci spoznajo, da jezika, v katerim bi imeli zanaprej učiti in njim izročene ovčice vladati, ne znajo, ga ne znajo več, kakor so ga znali v svoji otročini, če se tega pozabili niso — so, če so bili gnani od dobrega duha in od ljubezni do svojega stanu, na koncu šolskega uka si perzadevali slovenšine za potrebo se pervaditi. Le malo pa jih je bilo tak srečnih, vse spotikleje premagati in v svojem sladkem maternim jeziku gladko govoriti in pisati se naučiti, pa gotovo ni nobenega iz njih, da bi nekdanje ne bil grenko se pertožil čez krivico, ko se je slovenšini delala. Iz med uradnikov in drugih so pa le clo redki bili, kateri so od ljubezni do svojega naroda ganjeni po polju slovenske učenosti se ozirati in delati se podstópili. In vendar jih je še dosti ki pravijo: „Zakaj bodo nam še pa le slovenske šole? slovensko naši otroci že znajo, tega se jim učiti ni treba! če se družiga jezika ne izurijo jih je boljši doma obderžati.“ Počasi ljubi slovenski bratje! Nemci, Rusi in drugi narodi, kateri svoj prid in korist razume tako ne govorijo. „Kajti Slovence je od nekda tak bedak, da drugih prosó brani, svojo pa vrabcam pusti pojesti,“ pravi Krempelj v svoji dogodivšini str. 25 in izreče s tem grenko resnico, ali Slovenci so pač, žalibog! skozi toliko sto let kar so jih ptujci gospodovali, se tako navadili pohlevnosti, ponižnosti in sužnosti, da lahko vsemu svojemu tudi nar zlahnejšemu blagu, jeziku in domovini se odpovedo, da bi se le gospodi uslužili.

Lépa je res in hvale vredna krotkost in mirnost, ki jo je mati Slava svojem sinovam v dedšino zapustila, in več kakor vse časno blago velja serce od pobožnosti vneto! Le spoznajmo radi, da smo na zemlji popotavci in da naš dom je v nebesih, pa obstojimo tudi, da zraven zakladov, katerih moli ne snedo in tatovi ne pokradejo, je nam treba razjasnjeniga uma, dobre spominljivosti, vkrepčane pameti; je nam treba tudi posvetniga premoženja. In to doseči je uka nam treba. Pa razločimo dobro med ukam in ukam! Kaj družiga je učiti vola orati, psa jiskati, ptico peti, — kaj družiga učiti otroke prevdarjati, premislovati, svojo pamet rabiti. Od tega bomo drugokrat se pomenvali — zdaj le pomislimo, zakaj de so Nemci ino Taljani ino v slednjih dneh Madžari, želeči veslo v roke dobiti, zakaj so ti narodi terjali, da bi šole v njih jeziku bile? Ne bo težko vzrok vganiti! Meni se zdi de ga ni drugiga, kakor kateriga so Latinci imeli, ker so prvič z orožjem, potlej pa, ko je to oslabeledo, z besedo svoj jezik celimu svetu unuditi si prizadevali. — Niso to storili vsi iz keršanske ljubezni ne! Vsak ljubi nar poprej sam sebe in svoje, in želi sebi in svojim, kar je mogoče časno srečo zagotoviti. Pogledimo

nekoliko v naše mesta! V mestah sicer nar bolj bogatija (se ve zraven velike revnosti) se zbira in prebiva — v mestah, tergi in kjerkoli se večji dobiček kaže, so li kakor nekdanj Rimlani, v sedajnih časih po Koroškem, Krajskem, Štajerskem — Nemci — po Istriji in drugim primorskim le Taljani se naselili; nar boljši službe, kerčmarije, ostarije in taberne (Slovenci za to še besede nimajo in se le taljanske ali stare rimske poslužijo) na se potegnili, in Slovence sužnost pustili; to je, povsod so se na naši slovenski zemlji za naše gospode ali po telesni ali po dušni sili postavili, in nas kakor sluge rabili; za se mast in mašobo, posvetno blago ohranili, Slovence pa kosti pušali in poterpežljivost priporočevali. In kako so to zamogli? Ne, de bi ptujci, ki so se v naše kraje permotili, bili bi bolj zbrisane glave, de bi njim Bog več uma, več darov dal bil, temu ker so se bili kaj naučili, ker so kaj znali, ker so vedili dela svojih rok, ali svojiga truda dobro prodajati al zaobrestiti. Kdor nikoli ne gre od doma, ne pride nikoli domu! Vi, ki se nič niste učili družiga, kakor kar sta oče in ded znala, ali če ste v kakšini šoli bili, nič kakor le reči nerazumljive, besede prazne in nezastopljive, je mar čudo, de ste daleč za njimi zadej ostali? in de so uni vas brili, kakor so hotli? Le posebno prebrisane glave iz med vas so prederle vse veze in nasprotke, in so se povzdignile, tako de tudi med Nemci in Taljani kakor luči svetijo, pa ne za to ker nemško al taljansko znajo, temu za to, ker so se njih glave v šolah razjasnile in ker znajo svoj um rabiti, in z umetnostjo si druge podvreči.

(Dalej sledi.)

Knjižica bivšiga ministra barona Pillersdorf.

(Konec.)

Približala se je doba državnega zbora, vladar je obljubil, de se bo vernil in je razglasil slavniga nadvojvoda za svojiga namestnika, kteriga je bil tudi frankobrodski zbor s slovesno deputacio povabil postaviti se na čelo Nemčije. Austriji se je s tem olajšalo. Ministri so smeli reči, de so nastopnikom cesto zravnil. Minister domačih zadev je spoznal, de je njegov odstop naravni nasledek dogodeb. On je bil deležnik pretečene dobe, dobe žalostniga spomina, kako bi se bil nadjati mogel zaupanja tega časa, ki je svojo srečo iskal v popolni prekucni cele minulosti. Popred se mu je očitalo, de bode s svojim nagnenjem k popravam državo v nevarnost pripeljal, zdaj pa je v sum zašel, de se revolucijski reki zoperstavlja in k nazadnikom obrača. Prošnja njegova ni bila vslišana, temu vkazano mu je, novo ministerstvo sestaviti. Glasi v občinstvu so bili za in zoper to. Nezadovoljni so prihajali soseben iz odbora za varnost. De je namreč branil dve zbornici v zboru, de je sovražnik neposredniga volenja, de je z českim deželnim glavarjem potegoval, ki se je vendar marsikterim ministerialnim naredbam zoperstavil.

Če prav minister ni spoznal, de bi presoja teh reči šla odboru za varnost, je vendar poslancem tega odbora svoje misli razlo-

žil, ali odgovor dati je bil sklenil samo državnemu zboru. Na to je deputacia tega in še družiga odbora prosila pri ces. namestniku, de bi se ta minister odpravil. Nadvojvoda je sprejel te poslance in minister je tudi berž od urada odstopil z dobro vestjo, de je ohranil cesarstvo pred državljansko vojsko in pri ljudstvu obderžal monarhiško misel z tem, de je očitno po ustavni poti hodil.

Ni mu bilo treba, se še le v posledni dobi prepričati, de samo monarhia tisto stanovitnost ima, ki tudi narodom porošstvo daje. Spoznal je tudi v narnoviši dobi za terdno, de ne morejo narhujši sovražniki monarhie taisti toliko škodovati, kakor ji škodvajo tisti, ki se derže nauka, de je država (občina) na samovlado in silo postavljena (absolutisti). Saj vidimo pred očmi, de kar se je 30 let dosledno in terdno stavljaló, je trenutje overglo, in niso bili draživeci in demagogi ti, ki so vladarstvo prevergli, ampak naromikaniši in visoki možje, ko so se nasproti mnogi poskrili, ko je bilo treba s serčnostjo se potegniti, de bi revolucijska reka se brez škode raztekla in svojiga namena ne presešla. Še le za tega voljo so potlej ljudje brez prave pameti in dobre volje se vrinili in so skazili reč dobro početo. Trume so se pridružile, ni čuda, de imajo narserčnišiga vodja za nar boljšiga.

Ali se ima za tega voljo vničiti celo gibanje? Kdo bi hotel mašini na železni cesti za zlo vzeti, de peljana od nezastopniga ali hudobniga veliko dragih življenj pokonča, ki je nasproti v rokah pameti kinč in slava človeškega duha in blagoslov.

Izvolen v državni zbor nisim končal očitne delavnosti.

Novi zbor brez znanja in vaječnosti, brez priprave, brez pomoči izpeljavne oblasti, kako je mogel drugači biti, kakor je bil? Na Angležkim je res gre vse hitreje, ali tam se potegnejo za to znajdeni udje izpeljavne moči. Zares hudo store ti, ki državni zbor obso dijo. Kadarkoli je vlada kaj od zbora počela, ji je zadostil, ali vlada bila sklenila, se ne bližati zboru, in odtod je prišlo veliko zlega. Razun nekterih odgovorov se ministerstvo ni pečalo za zbor. Tako se ni mogla sestaviti vladna stranka, ker ni nihče vedil, kaj de vlada hoče, in sploh se niso mogle razpoložiti stranke, kar je pa silo potrebno in napredovanje olajša.

Preden je zbor zamogel doseči pristojno veljavo, so prišli dnevi 6. Oktobra. Strasti so divjale na ulicah in v zbornici.

Ministerstvo se je razkropilo, samo eden je skušal ostati v zvezi z zborom. Zbor sam je vpadal na število in veljavi, je majal med življenjem in smertjo, brez de bi bli godan za eno ali za drugo. Vender je njegova pričujočnost marsikaj pomagala.

Čez šest tednov je bil zbor preložen v Kromeriz in ministerstvo premenjeno. Tu se je imelo naglo delo dokončati, ali tudi tukej ni imel te podpore, ktere bi bil od natečniga znanja udov vladarstva dobiti imel, in tudi tukaj se je vlada od zbora oddaljevala. Zbor je to zanemarjenje občutil. Zbor se sicer ni postavil zoper vlado, ali zaupanje je minulo. Načert ustave je bil za 3 mesece dogotovljen in je imel hitro dovoljenje zbora doseči, ali 7. Sušca je bila razglašena druga ustava.

Od te dobe se je mnogo prigodilo. Dve

stranki se prizadevate postaviti red ohderzati ena s silo in z sumljivim obnašanjem zastran svobode; druga hoče zediniti vse zlahtne moči in jih postaviti k roki vladarstva. Eni hočejo policijsko državo, drugi pravno. Demagogi nezaslužijo, da bi se tukaj omenili. Pervi to je častivci sile bodo stali, dokler se zoperstvo zadosti ne pomnoži, pak padejo. Drugi bodo dan na dan močnejši, ko se pamet in zlahtnost vzdigne.

Ko je zapeljano Dunajsko ljudstvo vstalo na boj, je bilo na vodju, ki je Dunaj obdal, z zmernostjo puntarsko orožje odvzeti, ali to se je z pogubo dognalo, ktera bode dolgo v spominu ostala.

Tako je tudi v sosedni deželi. Ptujc orožje pomaga vladi k pravici in postavi, ko le skupno delanje lastnih moči zmago zagotovi. Kdor bi bil v žalostni razperti z Ogerskim znal razsvetliti temne in dati sprevidnost zapeljanim in omamljenim, bi imel gotovo enako slavo kakor vojaški vodja, ki močnejšiga sovražnika vniči in zemljo z merlič obloženno dobi.

V Austrii bi bil večji in boljši naslednik marsiktere naprave in večji dobroti, ako bi bile izhajale iz svobodniga privoljenja deželskih poslancev, in še le takrat bi se bilo reči zamoglo, da je prekucija vkončana.

Nar hujši bi bilo, ako bi hotli krivico poslednjih dogodeb v Austrii na znanstva in njih zagovornike prevreči. Res je, da so vse stranke nekoliko grešile, ali ako se država hudimu ogniti hoče, je treba čislati misli, ktere v sedajni dobi vladajo in se nikoli vladne moči k tem ne poslužiti, da bi se razvitju človeških lastnost zadržki delali, temuč zmerno napredovanje se mora podpirati.

Namen te knjižice ni bil ovreči ptujc mnenje, ali svoje podpirati, ampak želje, da bi se pretečene dogodbe vse skupej vzete presojevale in da bi bilo olajšano spoznanje prihodnih.

To je sled te zlo važne knjižice. Ako imamo izreči svojo razsodbo čez njo, rečemo, da se nam je po prvem branju zdelo, kakor da bi pamet govorila, ki se nad stranke vzdigne, po drugim branju se nam je zdelo, kakor da bi vidili v skalah potok zdaj očitno sumljajoči, zdaj v temno jamo se skrivajoči, in potlej zopet na konci v lepo ravnino raztekajoči. Po tretjem branju smo spoznali, da je to izpovedanje moža zlahtniga, kteri pri jasni pameti zadosti krepke volje nema in za to tu in tam svoje vmikvanje izgovarja. Res je, da ni pomagal Nemcam, da je Čeham škodval, Moravane zmešal, ali vender je tudi pri vsi svoji pomoti poštenost ohranil. Kdor je pred slavnim Sušcam na strani svobode stal, ta zasluži bolj zaupanje, kakor ta, ki je pozneje spoznal, da vtegne biti svoboda ein gutes Geschäft. Bodimo previdni, poterpežljivi in krepkiga serca. (M. N.)

Austrijsko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

* Načert učenja v gimnaziij, kakoršniga so bili profesorji Bonitz, iz Berlina na Dunaj poklican, Enk in Exner, vsi Nemci, izdelali, in kteriga je edini glas občinstva obsodil, tudi na visokim mestu pohvaljen ni bil, in sklenjeno je, ga zavreči. G. grof Jungman v Pragi je izdelal drug plan, kteriga najdeni možje zlo hvalijo in ta se bode ministerstvu predložil. (V. L.)

** Dopisnik „Const. Blatt. a. Böhm.“ iz Beča piše med drugim to: Kakor sem za gotovo zvedel, dela grof Thun plan, da se za jugoslavjanske dežele vstanovi v Zagrebu vsučiliše. Ono se bo razprostiralo na Hervaško, Slavonio, Dalmacio, in na slavyansko stran Ilirie; jezik, v kterim se bo učilo, bo ilirski. —

* „Austria“ piše. Dunaj 23. Augusta. V prihodnim mescu Septembra t. l. se bode železna cesta med Celjem in Ljubljano kupčiji odperla. Od tega časa se bode vožnja med južnimi in severnimi kronovinami zlo okrajšala. Parovoz, ki bo iz Ljubljane ob 7^{1/2} uri zvečer preč šel, bo ob 5^{1/4} uri okoli popoldne družiga dne na Dunaj prišel. Pošta bode berž na severni kolodvor prenešena in z vozom naprej odpeljana, ki odide ob 7^{1/2} uri zvečer. Ravno tako se bo tudi v soglasje pripravila pošta in vožnja na tistem parovozu, ki bo zajutra ob 8^{1/4} iz Ljubljane šel in ob 5^{1/4} zgodaj družiga dne na Dunaj prišel. —

„Presse“ piše: Nj. Veličanstvo cesar je željo izrekel, pri slovesnim začetju vožnje po železnici med Celjem in Ljubljano 16. t. m. pričijoč biti.

Za to so že primerjeni vkazi razposlani.

Tudi piše „Presse“, da bo svitli cesar še letas kronan.

* Konkurs za podelenje državnih služb pri sodništvih na Štajerskim je že razpisan. Prošnje se morajo do konca tekočiga mesca vložiti. Kdor hoče na slovenskim uradovati, mora znanost slovensine izkazati. Bog daj, da bi se v tem goljuje ne godile!

** Maršal Radecki se pričakuje na Dunaj; v ces. dvoru se že za to priprave delajo; vdeležil se bo posvetovanja zastran uravnave Ogerskiga in Laškiga. Z njim pride general Hess.

Iz Celja. V saboto, 18. dan tega mesca smo obhajali rojstni dan „Njih Veličanstva, našega svetlega cesarja, Franc Jožefa I.“ Že pred ta dan se je ta visoki god praznoval z tem da se je v našem mestnem gledišu igralo. Gospodu J. K. Jeretinu, ki je povsod vmed prvimi, kjer je kaj dobrega storiti, in drugim blagoslovenim možam in gospodičnam zahvalimo Celjani veselje tistega večera. Bilo bi to veselje veliko večje bilo, ako bi ne bili ravno tisti dan za Celje in vse Slovence žalostno novico v „Wienerzeitung“ brali, namreč da Celje ne bode več krožno mesto, ampak da pride krožna vlada čez celo štajersko Slovenijo v nemško mesto Marburg.

Na rojstni dan svetlega Cesarja se je zbrala narodna straža na klosterskem tergu, in podala se je k farni cerkvi, kjer so visokočasti-vredni gospod apat, Matija Vodusek, veliko sveto mašo peli. Pričejoče so bile pri temu svetemu opraviu vse politiske, vojniške, sodniške, učiteljske in železniške urade in veliko število ljudstva iz vsih stanov; prosili smo nebeskega očeta, da bi blago življenje našega junaškega mladega Cesarja še mnogo let ohranil, in Njega vodil z slavo in častjo po stezi, katero je nastopil, namreč po stezi pravičnosti in enake ljubezni do vsih narodov.

Zvunaj cerkve stala je narodna straža in je pod zapovedništvam našega hrabrega gospoda V. Gornika glavne dele svete maše z strelam razglasovala.

Na večer je bilo mesto lepo razsvetljeno. Vidilo se je mnogo napisov, in tud transparentov, (to so napisi, ki so razsvetljeni). Nar lepše razsvetljena je pa bila kresija; v sredi je bila podoba svetlega Cesarja v transparentu, po celemu zidovju je bilo pa več ko tavežent lučic. Slovenske napise v novemu pravopisu smo tud brali, nar lepši je bil v gosposkih ulicah na hiši rodoljubega gospoda Ogrizeka, hervaškega rojaka. Na srednim oknu je bilo napisano: „Živio kralj Franjo Jozip;“ na desnim oknu je stalo: „Živio maršal Radecky;“ in na levim: „Živio ban Jelacic.“ Do desetih ponoči je muzka muzicirala in kadar je prenehala, je donilo po mestu: Živio, živio iz jezro ust. Bog vsliši naše prošnje in ohrani nam našega preljubega Cesarja, da se pod njim krepko razvije prerोजना Austrija.

„Živio Cesar FRANC JOŽEF Perri.“ (Slov. Nov.)

Iz Celjskega kroga 18. Augusta 1839. Čudili smo se, ker smo v nasvetovanju gospoda ministra notrajnih opravilj brali, da bode krožna vlada za spodno štajersko v Marburgi svoj sedež imela. Sam gospod minister reče, da v spodni štajarski več del Slovenci prebivajo; in mi smo gospodu ministru hvaležni, da se je zavolj narodnosti krožna vlada vstvarila. Alj narodnost v šegah in navadah, v šoli, cerkvi in pri sodništvu in posebno v politiskemu življenju, na ktermu krožno predsedništvo stoji, se ne zagovarja v nemško-slovenskemu mestu, ktero se prevagljivo k nemstvu nagiba, namreč v nemškemu mestu, katero na nar zadni meji Slovenske štajarske leži, in v ktermu se ne najde ne narodno življenje, ne narodni jezik. *)

Žal nam je, da ni mesto, ktero narodnem tirjanju popolnoma zadosti, ktero tako v sredi kroga leži, da je od vsih krajov prihod zlažšan, ktero se dosadašnjim narodam bolj prileže, in v ktermu se slovenski jezik nar lepše govori, — ja prav žal nam je, da se ni Celje, kakor nar bolj pripravno mesto, za sedež prihodne krožne vlade poterdilo; in ne moremo se lahko prepričati, da je od prve osnove, po kteri bi imela v Celji krožna vlada biti, visoko ministerstvo le zavolj tega odstopilo, ker ni v Celji zadosti poslopja. Razun obširnega prostora v sadašnji kresiji in v drugih za to pripravnih pobištvi, se znajo ja v kratkim nove pobištva sozidati v takemu mestu kakor je Celje, ktero ima dostojno premoženja vlado krepko podpirati. Tud si zasluži zvesto in hrabro obnašanje tega mesta, da se mu to podeli, kar mu že z oziram na narodnost pred Marburgam gre. (Slov. Nov.)

Dopis iz dežele. Mislim sem, da nemškutarji bodo nam Slovincam v razvijanju slovensine enkrat mir dali, od kader je ministerstvo poleg načela enakopravnosti narodov naš slovenski jezik v kancelije vpeljati namenilo. Ali zlo sem se vkanil. V svetim pismu stoji, da vrug nigrdar nemiruje in da na vsako priložnost gleda, gde bi mogel človeku škoditi. Tak nemškutarji zmiram proti slovensini nekaj kovajo. Nar hujši so neki uradniki, ki se bojijo službe zgubiti, če bi se po kancelijah slovenski pisati moralo, ker li nemški pisati znajo. Neki nagovarjajo kmete, da nebi dali slovenski jezik v kancelije vpelati. Slišal sim, da je vradnik v eni grašini slovenske kmete privolil na podpisane zapisnika (Protokola); v kterim je stalo, da oni drugiga ko nemškega jezika v kancelijah nočejo imeti. Bogi kmeti, ni so vedli, kaj so podpisali! Koliko menje pravn (procesov) in golufij bi bilo med slovincam, ko bi slovenske pisma iz kancelij dobivali. Prašam, zakaj nebi smel Slovenec takih pisem v roke dobiti, ktere razumi? Ako se nemcu nemški, zakaj se nebi Slovincu slovenski pisalo? če bi zavolj nemškutarjev naše kancelije nemške morale ostati, bi se nam velika krivica storila, ktere nismo zaslužili. Mi pa tega tudi ne bomo terpeli, ter bomo terjali, kaj nam je od cesarja obljubeno. Ministersvo bode nam v tem na pomoč stalo, če li pametni ostanemo, pa nemškutarjev poslušali ne bomo. (Slov. Nov.)

Hervaška in slavonska dežela.

V Zagrebu 30. p. m. Visoko bansko svetvavstvo je dobilo od nj. excelencije bana iz Bazjaša prestavik oktroajirane ustave s serbskimi in latinskimi čerkami z tem poveljem, da se ima brez abotavljenja pri nas razglasiti.

Zraven je tudi zapovedal ban po vsih cerkvah zahvalne maše brati; vsled tega je deržalo bansko svetovavstvo 30. p. m. sejo zastran te reči. Kakor zvemo, je sklenjeno, da se oktroajirana ustava brez vse svečanosti pošlje na vse oblasti (gosposke) in zahvalni-

*) Ravno smo zvedli, da se že prošnja po Slovenskim podpisuje in da pojde deputacija Slovincov na Dunaj, kteri bodo prosili, da krožna vlada v Celje pride. Vred. Slov. Nov.

ca de se ne derži za to, ker je bila že enkrat opravljena. Slišimo tudi, da je sv. ban poslal razglas na narod. (N. N.)

„Südsl. Ztg.“ piše, da je za to zlo nevarno to naglo siljenje, da bi se ustava na Hervaskim razglasila, ker se ravno zdaj pripoveduje de se ima puntu vključ Madjaram njih stara ustava in stara pravica pustiti. (?)

Ban je že odpotval skozi Virovitico in Varaždin na ravnost na Dunaj. (N. N.)

Česka dežela.

G. Maly piše Narod. Novinam. Brali smo v novinah, da misli komisija, ki na Dunaju vseslavjansko pravniško terminologijo izdeluje, tudi ustanoviti slavjansko vojaško terminologijo. Spoštujemo jezikoslovsko znanost udov te komisije pa vender ne moremo želje zamolčati, da bi se tako ustanovljenje vojniške terminologije ne godilo brez sveta mož, ki so v vojniških rečeh znajdeni. V tem ogledu opominimo komisio na g. stotnika Aleksandra Krapela od Vochoeviga regimenta, ki je bil nekoliko let učitelj českega jezika na vojniški akademii v Novim mestu za Dunajem, zdaj pa je pri laški armadi. Ta gosp. stotnik ima že gotov česki vojniški besednik, ki je že za tisk pripravljen. —

Zvedili smo za gotovo, pišejo Nar. Nov., da ministerstvo učenstva nemisli, nekteri jezik za občni naučni jezik (Vortragssprache) v Austrii ustanoviti, ampak de bo vsakimu avstrijskemu narodu na prosto voljo prepustilo, se materniga jezika poslužiti kot sredstva podučevanja. Tudi Čehi bodo ne le v narodnih učivnicah, ampak tudi v českih gimnazijah t. j. takih, ki so v kraju več českih prebivavcov, česki jezik kot naučni jezik vpeljati zamogli, in nemški jezik kot drugi deželni jezik toliko učili, kakor bo potreba, da se ga vsak popolnoma nauči. Ako pa postane česki jezik naučni jezik, v katerim se bode mladost vedno vadila, je naravno in prav, da bo dosti, ako se gramatika česka kot poseben predmet le dve ali tri ure v tedni uči.

„Pražke Noviny“ podajo sledeče poglavitne vodila tega gimnazialniga obrisa ali plana, kteriga je g. prof. Jungman izdelal: „Namen gimnazijev ali latinskih šol ima biti, — de so podučivna naprava vikši splošne omike (razsvete) za vse stanovce; to je gimnaziji nemajo biti samo šole, ktere gredo pred fakultetnimi šolami, pred tako imenovanimi učenimi šolami, oni morajo tudi in posebno biti take podučivne naprave, kjer se s primerjenim budenjem, podpiranjem in omikanjem vseh dušnih moči ravno tako kakor z dovoljnim zakladom koristnih vednost vsem stanovam podaje vikši humanitno in realno izobraženje, kjer se tedej tudi učenci ravno tako pripravljajo za vikši učene šole, kakor tudi za vikši stopnjo in delavnost v občinskih in družbinskih življenju.“

Na podlogi teh tu imenovanih vodil bi obstal — pravi g. prof. Jungman — vsak popolen gimnazij iz treh oddelkov to je: iz realniga in licealniga gimnazija in iz liceja:

Realni gimnazij je tak oddelik, kjer se kakor na narnižji stopnji gimnazialniga učenja začenjajo predmeti narveč realni, časoma pa se sega tudi do bolj in bolj humanitnih predmetov. K čisto realnim predmetam spadajo tu znanstva od narave in tehnologija. Učilo bi se na tem oddelu 4 leta.

Licealni gimnazij je poslednja stopnja gimnazialniga učenja, ki ima večidel čisto humanitne predmete. Sem gre filozofia in klasiška literatura stariga in noviga veka; k humanitno — realnim predmetam se šteje matematika, zgodovina z pomočnimi vednostmi in učenje jezikov. Na tem oddelu bi se učilo 2 leti.

Licej je poslednja in narviši stopnja gimnazija, kot naprave vikši občne ali splošne omike.

Njegov namen je, da bi se v obeh poprejšnih začeto realno-humanitno izobraženje

dognalo in učenci pripravni storili bodi si za vikši šole (fakulte) bodi si za tehniške šole ali pa za vikši poklice v življenju sploh. Je tudi na dve leti razdeljen.

Predmeti vsega gimnazialniga učenja se razdele v znanstva in praktiško gibčnost in pripravnost. K znanstvom se štejejo v gimnazijah: 1. Učenje veroznanstva, 2. Jeziki, a) latinski in literatura z občnimi pravili slova (Styl), b) Gerski in literatura, c) nemški, slog in literatura, d) slovica, slog in literatura narodniga jezika vsake dežele in kjer je ta jezik nemški, se uči nekteri drugi jezik avstrijskih narodov vselej po potrebi politiških in mestnih razmer. e) Laški, francozki in angleški jezik in literatura. 3. Filozofijska propedeutika, logika, dušoslovje in filozofijska enciklopedija *). 4. Lepoznanstvo. 5. Matematika, geometria, praktiška in teoretiška. 6. Zemljepis. 7. Zgodovina držav ali narodov in sveta. 8. Natoroslovne vednosti: narayopis in mehanika. 9. Učenje od človeka in njegoviga zdravja. — Praktiške pripravnosti so narimeniti: 1. Petje. 2. Risanje. 3. Lepopis. 4. Gimnastikain kjer je moč tudi plavanje. Dalej se razdele gimnazialni predmeti v predmete, ktere se morajo vsi sploh učiti, v druge, ktere se morajo le nekteri učiti in v svobodne predmete.

Za česke gimnazije niži in viši se bodo na svitlo dale česke čitanke, ki bodo obsegale izpiske iz vsakterih sostavkov. Čitanke bodo tako napravljene, da bode pričevsi od perviga gimnazialniga klasa vselej za dva klasa ena čitanka v dveh delih. Tudi to se misli, da bi se v njih sostavili važniši deli iz postav, in sicer tako, da bi se z ložejimi rečmi začelo in tako napredovalo do težejih.

Tako se bode gimnazist spostavami tako rekoč igraje nekoliko soznail. Vredovanje teh čitank sta prevzela gg. Tomiček in Storch.

Vrednik Narod. N. g. Havlicek, je zavoljo 4. sostavkov: zastran Hervatov, Slovencev (vseučiliša v Ljubljani), zastran obsede in rasviltljenja Praž od vojaške komisije za 14 dni pri profozu zapert.

Lombardo-Beneško.

V Milanu so prebivavci še vedno Austrii sovražni in razdraženi sere. Na rojstni dan presvitliga cesarja je bilo na tergu avstrijsko bandero razpeto. Koj se prižene truma večidel lepo oblečenih ljudi obojniga spola in je začela deželno bandero zasramovati in tudi oficirjam nagajati. Oficirji so zgrabili za sablje in so se proti derhali branili. Na to je prišla straža in je nekaj teh draživcov zaprla. Kazen je bila za možke, da so bili tepeni s palco, dve vjeti ženski pa ste šibani bile.

Ložeje je orožje puntarjem iz rok iztergati, kakor pa sovražstvo iz sere ljudi pregnati, in dvomljivo je zlo, da bi se to delo z očitnim pretepanjem dalo opraviti!

Ogerska dežela.

Českim Nar. Novinam se piše od Donave. Košut je s svojim enostranskim golo Madjaram prijaznim liberalismam, kakor se kaže, že padel in z njegovim padam zmago doseže stranka konservativcov madjaronskih, ki je že zdavno proti njemu vojsko peljala in tudi zdaj radostno zmago slaviti zamore. Tudi mi Slovaki se veselimo, da je nepravilna Košutova vlada padla, ki ni samo nas, ampak tudi Serbe, Hervate, Rusine in sploh vse Slavjane na Ogerskim bodi si siloma zmajdariti, bodi si pogubiti in vničiti mislila; ali se pa boma tudi obhajanja zmage konservativcov vdeležili? Težko. Ti gospodje so zunej aristokratiške prevzetije tudi vsigdar in povsod veliko sovražstvo do vsega, kar je slovaškiga, pokazali; in politika teh

*) Zares je čudno, kako so se zamogle v letišnim šolskim razpisu tukej omenjene vednosti tako meni nič tebi nič v nemar pustiti in zamolčati.

Vred.

zunej svobodnosti se je od Košutove samo s tem ločila, da je bila bolj prebrisana, in bolj skrita; ali namen glede zmajdarjenja je bil eden.

Ali bodo ti gospodje na enkrat od svoje nečloveške politike odstopili, tega ne vem; ali to bi bil gotovo nov čudež sveta. Ali bodo pogledali z milostljivim očesom na nas, spoznali naše zasluge, bodo nas povabili k skupnim veselju, kjer se bode praznovala z potoki kervi dobljena zmaga? To nam je skrito. — Tega storiti niso prisiljeni, ako se pa ljudje kot ljudje čislali ne bodo, jih nauči čislati svet in stoletje!

Po premagi vstajnikov se vpelje v zemlji red. Kdo bo pa prvi pri tronu cesarskim? Ali ne magnati? Kdo se bo narveč bahal s svojo zvestobo in vdanostjo do cesarja in kralja? Gospoda bo obstopila tron mladiga, junaškiga cesarja, in narod zvesti Slovakov ostane svest si svojih zaslug od zadej.

In kdo bo povedal po tem, kako so njegovi sinovi bili terpinčeni, koliko njih je z nargrozovitni smertjo iz sveta odpravljenih?

Kdo bo na znanje dal, kako so oni prijevši orožje za tron cesarjev vse nadloge, reve in težave vojske dobrovoljno prenesli? V mrazu in vročini, lačni, so vender vse preterpeli, nadjaje se, da se bodo njih zasluge spoznale in da se jim privoši življenje, kteriga doslej imeli niso, to je narodno življenje, ki je viši od življenja posamezniga in za to so se posamezni žrtvovali, da dosežejo narodovo življenje.

Po premagi vojaške moči in Košutovih naslednikov ostanete, kakor vsak viditi zamore, še dve poglavitni stranki na Ogerskim: konservativci in stranka narodna: prva bo madjarska, druga slavjanskih narodov na Ogerskim. Ministerstvo ima dolžnost vpeljati v zemljo red in mir, naj torej dobro spozna pravične želje narodov. Lepo bi zares bilo, ako bi nastopila doba obéniga vmirjenja, ali strast in prevzetnost človeška tega ne dopusti!

Zemun 27. p. m. Včer se je pri nas po naredbi Jelačića bana razglasila (pervi v nemškem in potlej v serbskim jeziku) oktroajirana ustava 4. Sušca t. l. (Sl. J.)

Piše se iz Belgrada (18. p. m.) Kos madjarskiga zbora se še vedno giblje. Zadnji razglasi njegovi so od 28. Julija in zagotovijo vsem narodam na Ogerskim varstvo njih jezika in narodnosti, in tudi druge dobičke. Drug razglas opomina Hervate in Serbe se združiti z Madjari, dokler ni prepozno. Ti razglasi so v madjarskim, serbskim, valaškim in francozkim jeziku in so se razposlali na vse strani. Ali čas, v kterim bi bili taki razglasi kaj opravili, je že zdavno preč. —

Vikši general Haynau bo v kratkim svoj glavni stan v Pešto preložil.

Dunajske novine pišejo, da so polski in madjarski beguni: Bem, Dembinski, Košut, Meszaroš, oba Percela in drugi na turško prestopili in da so mislili v Carigrad se podati. Turški komandant Omer Paša jih je pustil vse v Vidin odpeljati in pod stražo postaviti, kjer se še znajdejo. Ali ta novica ni uradno poterjena. —

„Lloydu“ se piše iz Ogerskiga, da prijemajo ruski vojaki radi košutove bankovce v polni veljavi, avstrijski jih pa pobirajo in sožigajo. —

Iz Arada se piše Lloydu: Ko je bila Aradskim Judam (Židam) od gen. Slika naložena velika dnarna kazen, so se berž kersanski prebivavci oglasili, da so vedno z Judi mirno in složno živeli in hočejo tudi zdaj z njimi po bratovsko bremena deliti. Judovska srenja, ganjena z to lepo deležnostjo ni vedla drugači se odsluziti, ter je sklenila se celo zediniti z kristjansko občino in do njene cerkve prestopiti. Veči del je že prejel kerst. —

V celim Banatu se Judam nezmerne kazni nakladajo. —

Nepolitiški del.

Zaboj, Slavoj in Ludek.

(Iz kraljodvorskega rokopisa.)

Slovensko.

Izvirno česko.

„Z črnega lesovja gleda skala,
Pa na skalo stopi silni Zaboj.
Na vse strane krajine obzira;
Iz vsih krajin britko žalost prejme,
In zastoka s plačem golobinjam.
Dolgo je tu sedel, dolgo tožil;
Zadnič plane kviško, kakor jelen,
Peša skozi les, les siropusti,
Tekla jaderno od moža k možu,
K vsem junakom svoje domovine,
Vsim besede kratke skrito reče,
Se pokloni bogom, spet odhiti k drugim.

In minul je prvi dan, minul je drugi,
In ko je za tretjim luna v noči bila,
Snidejo možje se semo v les črn,
Z njimi Zaboj, jih u dol odpelje
V nizek dol globočega lesovja.
Stopi Zaboj najnižje dola,
Varito glasno uzame:
„Moži bratskih src
„In iskrenih gledov!
„Pojem vam najnižji z dola pesen
„Gre iz serca mi, iz serca najnižjega,
„Ko je v žalost utopljeno.

„Oček je šel k očcem,
„Pustil v dedini otroke svoje,
„Ino ljubice. In ni nikomur rekel,
„Brate, ti jim po očetovski govori!

„Ino pride ptujec siloma v dedino,
„In s besedo ptujo ukazuje.
„Kot se dela v ptuji zemlji,
„Tak od jutra do večera delat'
„Bilo je otrokom ino ženam;
„In edino družo nam imeti
„Po vsi poti z Vesne do Morane.
„In iz gajev so izgnali vse kregulje;
„In kakoršni bogi v ptuji zemlji,
„Taci se je klanjat zdaj,
„In jim dajati darove.
„Niso smeli biti v čelo se pred bogi,
„Ne o mraku dajati jim jesti,
„Kamor je pokladal otec kermo,
„Ino hodil slavo pet bogovom;
„So posekali drevesa.
„Vse bogove razkrušili.“

„Oj, Zaboju! ti poješ serce k sercu,
„Pesen nam izsred gorjā, kot Lumir,
„Ki je z glasom ino petjem gibal
„Višegrad in vse dežele;
„Tak ti mene in vse brate.
„Pevce dobre ljubijo bogovi,
„Poj, tebi od njih dano
„V serce proti vragom.“
Zre Zaboj na Slavojevi
Plameneče glede,
In unema dalje serca s petjem:
„Dva sinova, kterih glasa
„Sta prehajala u možka,
„Sta hodila v les,
„Tamo z mečem ino kijem
„Ino kopjem pesti urila,
„In poskrivši tam orožje
„Sta se vračala domu veselo;
„Ko ste pesti nju dorastle
„In nju uma proti vragom,
„In dorastli bratski njuni drugi;
„Vsi udarilo na vrage
„In njih serd je bil bureče nebo, —
„V dom se verne bivša blagost.“

Oj skočili vsi so v dol k Zaboju,
Ter ga stiskali v presilne rame,
S pers na persi kladali vsi roke
Modro so besede dajali k besedam.
In prišla je noč do jutra,
Ti pa stopijo iz dola razno,
Na vse strane gredo
Pri drevesih vsih iz lesa.

(Dalje sledi.)

(Izpis iz g. Majerjevih Pravil.)

(Konec.)

Književni jezik je nam neobhodno potreben, vendar ostane govor priprostoga ljudstva u raznih straneh različen, tudi se bude še u napred pisalo u vsih dosadanjih knj. jezikičih.

Slovenci, Horvati, Serbli i Bulgari, isto tako i Čehove i Slovaki čuju pisati i u napred

S črna lesa vystupuje skala,
na skalu vystupi silny Zaboj,
obzira krajiny na vse strany;
zamuti se ot krajín ote všech,
i zastena plačem holubiny.
Sede dluho, i dluho se mutie,
i vzhopi se vzhoru jako jelen,
dolov lesem, lesem dluhopustym,
bystro spěchaše ot muže k muži,
ot silna k silnu po vsickéj vlasti.
Kratka slova ke všem skryto reče,
pokloni se bohóm, odsud k druhú specha.

I minu den prvý, i minu den vterý,
i kdaž za tretím luna v noci lěse,
snechu se mužie semo v les črn,
k nim zdě Zaboj otvede je v úval,
v poníženy uval hlubokeho lesa.
Stupi Zaboj najnižje dolov,
vze varyto zvučno:
„Mužie bratských srdce
i jiskrených zrakov!
vam peju najnižji zdola píesň.
Ide z srdce meho, z srdce najnižje
pohružena v hori.

„Otčík zajde k otcem,
ostavi v dedine dietky svoje,
i svoje lubice. I nereče nikomu:
„Batio ty mluvi k nim otcěkymi slovy.“

„I přijde cuzi usilno v dedinu,
i cuzimi slovy zapovída,
i kak se zdě v cuzej vlasti
ot jutra po večer, tako běše zdiecti
dietkam i ženám
i jedinu družu nam jmieti.
po puti všej z Vesny po Moranu.“
„I vyhanie z hajev vše krahuje;
i kaci bozi v cuzej vlasti,
takym se klaněti zde, i im obecati obět.
Nesměchu se bití v čelo před bohy,
ni v sumrky jim davati jesti,
kamo otčík dáváše krmě bohóm,
kamo k nim hlasat chodívaše,
posekachu vše dřva
i rozhrušichu vše bohy.“

„Aj ty Zaboju peješ srdce k srdcu,
píesňu z streda hore jako Lumir,
ky slovy i pěníom běše pohybal
Vyšegrad i vše vlasti;
tako ty me i všiu bratr.
Pěvce dobra miluju bozi.
Pej, tobě od nich dano
v srdce protiv vrahom.“
Zre Zaboj na Slavojeva
zapolena zraky,
i pěníem dale srdce jimaše:
„Dva syny, jejuže hlasy
prechazesta v muska;
vychazevasta v les;
tamo mečem i mlatem,
i ošcepem učista paži.
Tamo pokrysta i vracesta se rozkošen
I kěhdy dorostla běsta paže
i jeju umí protiv vrahom,
i dorostachu druži bratřieci:
ajta všisi vyrazichu vz-vrahy,
i by krutost jich buriuce nebe,
i v dědiny vratiše se byvše blahost.“

Aj skočichu všici v dol k Zaboju,
i tišěchu jej v presilna paži,
i s prsu na prsi vši kladechu ruce,
věhlasno davachu slova k slovom.
I prichazeše noc před jutro;
aj vystupichu z úvala rozno,
vezde ke všem dřevom,
ke všem stranám brachu se lesem.

(Dalje sledi.)

vsaki u svojem podnarečju vse, što je samo za priprosto ljudstvo svojega plemena, postavim, molitne i kmetijstva se tiče. Nijednomu podnarečju se to ne brani i brani ne može, naravno niti Slovakom, posebno ker je njihovo podnarečje za vse Slavene verlo važno. Ovo je podnarečje izmed vsih zapadnih naj podobnejše i naj bližje jugoistočnomu govoru; ima mnogo raznorečjah, što je ovdě njegova naj većja prednost, ako ravno neki to za veliku mahnú proglašuju; u njim

se žile vsih slav. narečjah dotikaju, prikrizaju i sjedine; ovo nam može služiti, kako što nijedno ino, za most iz jednoga narečja u drugo; na jednoj strani se približuje česćini, na drugoj polćini, na tretjoj ilirćini na četvertoj rućini; — čini mi se, kakor da ima četiri ruke, ktere na četiri strane četverim slavenskim narečjem pruža. Samo da bi nesrećnu neslogu slavensku čerui muri popil! Dosadanja narečja i podnarečja ostane i u napred, ravno tako ostane nepreměnen različni govor ljudstva u raznih straneh. Něšto se sicer i ovi jeziki i prosti govor budu po malo, tako rekuć u někójih stvarih spreměnil, da budu, postavim, město některih neveljanih posebností i tudjinismov sprijeli uprav slavensko reći i izraze. Ovomu se pa nijeden pameten clovek neće protiviti.

Nasproti vse, štogod je za izobražene ljudi naměnjeno i tako imenitno, da imaju Slovenci, Horvati i Serbli zajedno čitati i razumiti, se mora vsigdar pisati u književnom ilirskom, njim vsim razumljivom narečju; isto tako, štogod je za izobražene ljudi, zajedno za Čehove, Moravce, Slovake i Slezane naměnjeno, se mora pisati — ne samo po ugersko-slovensko, ali samo po česko — nego po českoslavensko, to je u takovom knj. narečju, ktero je, kolikor moguće, podobno zajedno i českomu i ugerskoslovenskomu.

Kako se mora knj. ilirsko narečje pisati, da bude podobno zajedno vsil il. podnarečjem?

Některi govore: da se more pisati po narodno, iní da se ne smě, ker je govor prostoga ljudstva pokvarjen, a iní misle opet inače. S jednoj besědój se ovdě temeljito odgovoriti ne može, nego ovdě velja: Ktor lěpo razdělí, lěpo učí. Odgovor razpade na 4 strane, namreć: Što nam je činili:

1. gledě písměň,
2. „ rečih,
3. „ slovničkih izrazov,
4. „ sloga.

Ja ovdě govorim večí děl od narečja ilirskoga i samo mēmogredě rečem kakovu besědu i od narečja českoslavenskoga, ker blizo vse — mutatis mutandis — što se od ilirskoga reče, velja take od českoslavenskoga i vsakoga inoga, — samo ne od poljskoga, ktero ne ima podnarečjah, — ovo nek se dakle približuje českoslavenskomu tako, kakor česćina podnarečju ug. slovenskomu.

Nekaj od slavjanskih mesečnih imen.

Prav serčno želimo, da bi stalne mesečne imena, ki jih dolgo že perćakujemo, za volo edinosti skoro općno vpelane bile; ker se povsodi drugači imenujejo, in ker neke zdajnih imen tudi nikar dobro ne glasiyo, posebno: Kozopersk- i. t. d. Zato mislimo, da bi od g. F. prostnika Bezenice naznanovane imena, namreć te po 12 nebnih znamenj vzete, ne bi bile zaverći; naj bi le še nekoljko spiljene bile. Podstopimo se Vam jih takole imenuvati: Ovenc, Bikanc, Dvojćenc, Rakovec, Orosanc, Devćnik, Těhtenc, Škorpjanc, Strelćnik, Jarćenc ali Jarćnik, Vodakovec, Ribenc.

Ne terdimo pa, da bi te imena že tako ostati morale, temoć le to želimo, da bi se v nobenem sklonu ali padežu ne zavirale, temoć lahko in gladko izrekle.

J. Anoski.

Zmes.

P o v rožnej dolini so se neki gospodi na lepim vertiću pri dobrim olu zavolj slovensćine v solah terdo dekali.

Kerćemar, verli Tirole, terd Nemec, svoj moćen glas zažene: „Kaj bote prazno slamo milatili in se sprekarjali?

Sram naj bo vsakega, ki v svojim maternim jeziku še brati ne zna. Bog obvari, da bi pri nas na Tirolskim se kak ućenik podstopil, solski nauk z otroci drugači, kot v maternim, nemškim jeziku začeti.“

Zakaj bi imelo pri Slovencih drugače biti?

Na znanje.

Slovensko društvo je oskerbelo igro, ki se bo prihodni pondelj 10. t. m. v Ljubljanskim gledišu igrala. Je vesela, po česki zlošena pod naslovom: „Dobro jutro“, in se ji bo pridjalo mnogoverstno domorodno spevanje. Upamo, de se bo kot po navadi dokaj prijatlov slovensine veseliga večera vdeležilo.